

5 | Gezin stamvader Dielemans

Toen Josephus pas in dienst was zal hij ongetwijfeld weinig zorgen gekend hebben. Hij zal een bed en een dak boven zijn hoofd gehad hebben en de militaire kost gegeten hebben. Maar dat wordt allemaal anders als hij zijn toekomstige vrouw ontmoet.

GELDTEKORT

Op 19 augustus 1839 zit de Maastrichtse stamvader Josephus, ... *brigadier*¹ *bij het Regiment Kurassiers Nummer Een in garnizoen wonende te Bergen op Zoom ...*, bij notaris K.H. Bode in Princenhage voor het aangaan van een hypotheek.² Hij verklaart aan burgemeester Gerardus Luijsterburgh³ schuldig te zijn ... *eene kapitale somme van Twee honderd guldens Nederlands geld ... Rente vijf procent in het jaar ...* Tot zekerheid verbindt Josephus zijn recht op zijn erfenis, zijnde:

1. *Het zesde gedeelte van een moestuin;*
2. *Idem in een huiszinge en erf gelegen kadastraal bekend sectie H, nummer 371, groot een roede zeven en tachtig el;*
3. *Idem in een perceel hooiland groot 41 roeden en zeven ellen;*
4. *Idem in een perceel hooiland groot 48 roeden en zestig ellen;*
5. *Idem in een perceel hooiland groot een bunder een en zestig roeden, dertig ellen.*

1 Brigadier is de rang van een korporaal bij een bereden wapen.

2 Stadsarchief Breda, Nieuwe notariële archieven, notaris F.R. van Naerssen 1836-1842, Notaris Bode No. 358.

3 Burgemeester Luijsterburgh was ook aanwezig als toeziende voogd van de minderjarige kinderen van Pieter Dielemans toen zij in 1832 de onverdeelde boedel gingen verdelen.

Waarom gaat hij zo'n groot bedrag lenen? Hij is 25 jaar en als militair krijgt hij daar, weliswaar tegen betaling, immers voeding, kleding en onderdak. Blijkbaar is de erfenis waarover in 1832 werd gesproken nog niet tot uitkering gekomen. Kennelijk is de nood om over geld te beschikken erg groot. Er zijn twee mogelijkheden te bedenken waarom hij dat geld nodig had:

1. Een kurassier moest over een paard en andere uitrustingsstukken beschikken. Moest hij die nog aanschaffen? Maar hij was toch al een tijdje bij dat wapen in dienst. Het is mogelijk.

2. Problemen van huiselijke aard?

Het is niet gewaagd te veronderstellen dat het laatste het geval is geweest. Josephus is waarschijnlijk op vrijersvoeten gegaan en heeft in Waalwijk zijn vrouw, Allegonda van Hilst, gevonden. Op 27 februari 1840 (zes maanden na de geldlening) wordt haar eerste kind, Maria Elisabeth Helena van Hilst [1554] in Leiden geboren. Het is alleszins aannemelijk dat Josephus een kind bij haar verwekt heeft waarvoor hij wil zorgen. Dat blijkt ook uit de voornamen die het kind krijgt. De eerste twee zijn dezelfde als die van de moeder van Josephus, de derde voornaam is die van de moeder van zijn vriendin. In de geboorteakte wordt het kind niet als Dielemans, maar met de naam van de moeder, van Hilst, ingeschreven. Dat lijkt een beetje vreemd. Maar een militair die trouwplannen had moest daarvoor eerst toestemming vragen aan zijn commandant. En daar heeft onze stamvader niet op gewacht en aangezien er al een kindje op komst was zal aan de commandant geen goedkeuring gevraagd zijn.

In het jaar een duizend acht honderd en veertig, den negen en twintigden maand *february* des voor middags ten elf ure, is voor ons Wethouder der Stad Leyden, gedelegeerd Ambtenaar tot het werk van den Burgerlijken Stand derzelve Stad, verschenen *Antonia van der Linden* oud drie en veertig jaren, *waedvrouw* wonende op de *Harongracht*, welke ons heeft verklaard, dat *Allegonda Maria van Hilst*, ongehuwd, oud acht en twintig jaren, zander beroep wonende in de *Doelensteeg*. *goden teven* den *achtentwintigden february* achtienhonderd en veertig, des *morgens* ten *vijf* ure, bevallen is van een kind, van het *vrouwe* lijk geslacht, aan hetwelk zij bij deze geeft de voorna *men* van *Maria Elisabeth Helena van Hilst*. Van welke verklaring wij deze acte hebben opgemaakt in tegenwoordigheid van *Josephus Hubertus Dielemans* wonende *in den doelen* oud *zesen twintig* jaren, *Kurassier* en van *Anie Ekhelboom* wonende *in den doelen* oud *zesen twintig* jaren, *Kurassier*. En is deze acte na gedane voorlezing door ons, *declareerde* en de *getuigen* getekend.

N. V. D. L. i. d. e.
J. H. Dielemans
D. G. van Aboorn

wonende op de *meuwensstraat*, welke ons heeft verklaard, dat *Allegonda Maria van Hilst*, ongehuwd, oud *negenen twintig* jaren *waschvrouw* wonende in de *doelensteeg*. *goden* den *achtsten december* achtienhonderd een en veertig, des *avonds* ten *viuen* ure, bevallen is van een kind, van het *manne* lijk geslacht, aan hetwelk zij bij deze geeft de voorna *am* van *Gerardus van Hilst*.

Geboorteaktes Leiden 1840 en 1841

Het eerste kind van stamvader Josephus Dielemans werd geboren in Leiden. Uit deze akte kunnen we opmaken dat zijn vrouw Allegonda in de Doelensteeg woonde en Josephus gelegerd was "in den doelen", de Doelenkazerne. Het huis waar zijn partner woonde lag aan de achterzijde van die kazerne, zij waren dus kort bij elkaar. Opvallend is ook dat Josephus zelf als getuige optreedt tezamen met een andere kurassier. Let ook op zijn handtekening. In de tweede akte van zoontje Gerardus kunnen we lezen dat moeder Allegonda als beroep "waschvrouw" opgeeft. Zij probeert dus wat extra's te verdienen voor haar gezin. Opvallend is dat de getuigen geen militairen zijn, de een is bediende en de ander knecht. Is Josephus op oefening of met zijn regiment onderweg naar Den Haag, de nieuwe standplaats? In ieder geval wordt hij in de akte niet genoemd.

Borstkuras en helm zoals die door de Kurassiers gedragen werden.

Pas veel later als hij uit dienst is en in Maastricht woont zal hij zijn kinderen echten en krijgen zij de naam Dielemans.

Precies een jaar later, op 21 augustus 1840 is hij opnieuw bij de notaris, nu voor een geldlening.⁴ En weer is de burgemeester van Princenhage, Gerardus Luijsterburgh, zo goed om als geldschietter op te treden. Hij leende ... *eene kapitale somme van Een honderd vijftig guldens Nederlands geld, spruitende uit hoofde en ter zake van geleende ... en kontant ontvangen penningen ... tegens vijf percent in het jaar.* ... En weer wordt zijn aandeel in de erfenis als onderpand beschreven. Josephus wordt in deze akte genoemd ... *Brigadier bij het Regiment Kurassiers Nommer Drie in garnisoen en wonende te Leijden...* Hij is dus overgeplaatst van het Regiment Kurassiers nr. 1 naar Nr. 3. Maar hij is ook overgeplaatst van Bergen op Zoom naar Leiden. Heeft hij het geld nodig om zijn vriendin met kind te laten verhuizen en onderdak te

⁴ Stadsarchief Breda, Nieuwe notariële archieven, notaris F.R. van Naerssen 1836-1842, Notaris Bode No. 340.

kunnen verlenen? Het blijft allemaal onbekend.

De noodzaak voor deze twee geldleningen is natuurlijk een vreemde zaak. Bij het lezen van de familiegegevens van vele geslachten vóór Josephus, kan men zich niet aan de indruk onttrekken dat zij zeker niet rijk, maar ook niet onbemiddeld zijn geweest. Zie daarvoor in de vorige hoofdstukken beschreven bezittingen. Wij hebben niets kunnen terugvinden wanneer Josephus het geld aan de burgemeester heeft terugbetaald. Vermoedelijk is dat gebeurt op het moment dat de erfenis werkelijk verdeeld is geworden onder alle kinderen.

ALLEGONDA MARIA VAN HILST

De vriendin van stamvader Dielemans, Allegonda Maria Anna van Hilst werd 16 mei 1811 in Waalwijk geboren. Waar zouden zij elkaar ontmoet hebben? Op de kermis in Bergen op Zoom of korter bij huis?

Officier en manschap Kurassiers in klein tenue.

Allegonda is waarschijnlijk vernoemd naar haar grootmoeder van moeders kant, Allegonda van Heijst die gehuwd was met Franciscus de Vries. De vader van Allegonda is Hermanus Theodorus van Hilst in 1786 geboren in Loon op Zand, van beroep timmerman/wagenmaker. Hij is gehuwd met Helena Maria de Vries. Het echtpaar gaat waarschijnlijk na hun huwelijk in Waalwijk wonen, in de doopaktes van hun kinderen wordt n.l. deze stad steeds als geboorteplaats genoemd. Hun eerste kind is Allegonda.

De moeder sterft in 1824, net als bij stamvader Dielemans, erg jong. Als Allegonda nog geen 14 jaar oud is trouwt haar vader voor de tweede keer eind 1825 met de acht jaar jongere Maria Arnolda Berta Franken uit Waalwijk.

GEZIN VAN HILST WAALWIJK

Het gezin wordt 27-01-1814 nog uitgebreid met dochter Gijsbertina, zij trouwt 5 juni 1834 Willem Dekker uit Amsterdam en later volgt nog een zoon Franciscus Leonardus (*20-07-1817 - †26-01-1873 Besoyen) schoenmaker en getrouwd met Wilhelmina van Hulten. Na het tweede huwelijk van vader wordt 14 maart 1827 nog een half zusje geboren, Helena Maria Jacoba. Zij huwt 03-07-1850 Adrianus Brekelmans eveneens uit Waalwijk.⁵ Helena overlijdt 15-03-1892 in Zutphen.

STAMVADER JOSEPHUS WEER GEWOON BURGER

Heeft hij met al die politieke ontwikkelingen en reorganisaties bij het leger voelen aankomen dat er een einde aan zijn militaire loopbaan zou komen? In 1843 is hij in Maastricht gelegerd, weer een hele andere stad dan zijn laatste standplaatsen zoals Den Haag en Leiden. Inmiddels is zijn gezin ook tot vijf kinderen uitgegroeid en in Maastricht is nauwelijks werk te vinden voor een militair. Wellicht heeft hij er op gerekend in dienst te kunnen blijven omdat hij toch al heel wat jaren militair was.

Bronzen of "Hasselt" Kruis zoals dat ook aan stamvader Dielemans verleend is.

⁵ Bron: BS-H Waalwijk 1811-1918. Archief: BS-Huwelijken inventarisnummer diverse Burgerlijke Stand.

In zijn militaire gegevens staat het koud en nuchter beschreven: ...*Op den 31^e December 1848 met paspoort* ⁶ *wegens expiratie van dienst ingevolge aanschrijving van het Ministerie van oorlog dat. 15 Nov. 1847 Afd. 2 Personeel No.3 b ...* In de kolom *Gedane veldtogten, bekomen wonden, uitstekende daden* is verder nog opgetekend: *Op den 31 december 1848, de bronzen Medaille ontvangen zonder gratificatie, ingevolge aanschrijving van het M. v. O. van den 16^e September 1848 No. 7 B.* (De Bronzen Medaille werd in die jaren uitgereikt aan elke militair voor 12 jaar trouwe dienst). Ongetwijfeld zal in laatstgenoemd besluit gestaan hebben dat een groot deel van de militairen ontslagen werden.

Het is bijna zeker dat hij zelf wel in militaire dienst had willen blijven. (Bij de documenten die hij voor het regelen van zijn wettelijk huwelijk moest overleggen, is ook een bewijs dat hij de dienst op reguliere wijze had verlaten, hij was “gepasporteerd” zoals dat genoemd werd). In dat certificaat staat namelijk dat hij voor de Nationale Militie is ingeschreven, ... *dat hem vervolgens bij loting het nummer 65 ten deel is gevallen hetwelk tot heden niet opgeroepen zijnde, hem tot geenen dienst verplicht.* ⁷ Met andere woorden, van zijn diensten wordt geen gebruik meer gemaakt!

Daar stond Josephus, 34 jaar oud, met vrouw en vijf kleine kinderen op straat! En alleen wat militaire papieren en een bronzen medaille. Geen overbrugging, geen uitkering, niets. Net zoals elders

⁶ Bij het verlaten van de dienst kreeg elke militair een zgn. “paspoort”, een soort bewijs van eervol ontslag. Daarin werden summier zijn gegevens vermeld, de “krijgsverrichtingen” waaraan hij had deelgenomen, bekomen verwondingen, bijzondere daden en eventuele onderscheidingen. Een militair werd “gepasporteerd”.

⁷ R.H.C.L. Huwelijken, toegangsnummer 12.059, inv.nr. 177, aktenummer 26. Certificaat afgegeven door Nationale Militie, Provincie Noord-Brabant, d.d. 31-01-1849.

in Nederland zag het er ook in Maastricht niet zo rooskleurig uit om aan de kost te kunnen komen. Waarschijnlijk kunnen wij ook aan de hand van het grote aantal adressen waar hij hierna tot aan zijn dood gaat wonen, in totaal zeven verhuizingen, afleiden dat het in al die jaren geen vetpot is geweest. Zijn vriendin woont dan op de Maagdendries nr. 1384 (nu nr.56).⁸ Eigenlijk niet verwonderlijk want in die omgeving zijn heel wat militairen in kazernes/barakken gelegerd.

De Maagdendries getekend omstreeks 1860 door J.P. Brabant. Het torentje links is van de St. Andriesskapel. In deze buurt zullen de kinderen ongetwijfeld gespeeld hebben en naar de ruiters gekeken hebben die in de vlakbij gelegen Lindenkruişkazerne gelegerd waren als zij naar de manege van de Maagdendries gingen.

⁸ De nummering van huizen in Maastricht is later nog eens twee keer veranderd. Daarom zullen bij alle adressen het thans laatst bekende huisnummer tussen haakjes vermeld worden.

Hasseltkade- Raamstraat ca. 1850 Ph. van Gulpen.

Links het oude St. Antonietenklooster nog in volle glorie. In 1850 is men begonnen met het afbreken van het klooster om plaats te maken voor de uitbreiding van de papierfabriek van Lboëst & Co.

In deze buurten zullen stamvader Josephus met zijn kinderen menigmaal de tijd doorgebracht hebben. Misschien vond hij er wel als los werkman een baantje bij de afbraak van het klooster, of bij de verdere uitbreiding van het Bassin. Rond die plek had heel wat bedrijvigheid plaats en daarom werden er in 1859 de werfkelders gemaakt waar nu nog steeds restaurants in gevestigd zijn.